

23. Sokhor, A. (1971). Theory of musical genres: tasks and prospects, *Teoreticheskie problemy muzykalnykh form i zhanrov. Sb. Statey* [Theoretical problems of musical forms and genres. Collection of articles], Moscow, pp. 292–310. (in Russian).
24. Farbshteyn, A. (1974). Musical aesthetics and semiotics, *Problemy muzykal'nogo myshleniya. Sb. Statey* [Problems of musical thinking. Collection of articles], Moscow, Muzyka, pp. 75–89. (in Russian).
25. Holopova, V. (1994). *Muzyka kak vid iskusstva* [Music as a kind of art], Moscow, Scientific creativity Center Conservatria. (in Russian).
26. Ship, S. (2004). *Muzykal'naya rech i yazyk muzyk (Teoret. issled.)* [Musical speech and the language of music (Theoretical research.)], Odesa. (in Russian)
27. Eyzenshteyn, S. (1964). *Izbrannye proizvedeniya v 6-ti t.* [Selected works in 6 volumes], Vol. 2, Moscow, Iskusstvo. (in Russian).
28. Yakushin, B. (1984). *Gipotezy o proiskhozhdenii yazyka* [Hypotheses about the origin of the language], Moscow, Nauka. (in Russian).
29. Barthes, R. (1975). *Image. Music. Text*, New York, Hill and Wang, London, Fontana. (in English).
30. Knepler, G. (1983). *Sprache und Musik unter dem Aspekt der Ästhetik*, *Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaften der DDR* [Meeting reports of the Academy of Sciences of the GDR], Berlin, no. 1, pp. 7–34. (in German).

УДК 783.8:061.23 (477.44)

Нінель Сізова

РОЛЬ МУЗИЧНОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ МИКОЛИ ЛЕОНТОВИЧА У РОЗВИТКУ ХОРОВОГО РУХУ НА ВІННИЧЧИНІ У 1920-Х РОКАХ

У статті розглянуто специфіку діяльності хорових колективів, які існували при музичному товаристві ім. Леонтовича на Вінниччині. Досліджено творчу діяльність хорів, виступи колективів, їх репертуар. Проаналізовано роботу керівників хорів упродовж існування колективів до 1937 року. Виявлена особливість роботи, умови й наслідки впливу радянської ідеології на творчість хорових колективів, які діяли при філіях у Тульчині, Вінниці, Гайсині, Штикові, Зятківцях, Дашеві, Сутисках.

Ключові слова: хорова культура Вінниччини, товариство імені Леонтовича, хоровий спів, диригент.

Нінель Сізова

РОЛЬ МУЗЫКАЛЬНОГО ОБЩЕСТВА ИМЕНИ НИКОЛАЯ ЛЕОНТОВИЧА В РАЗВИТИИ ХОРОВОГО ДВИЖЕНИЯ НА ВИННИЧЧИНЕ В 1920-Х ГОДАХ

В статье рассмотрена специфика деятельности хоровых коллективов, существовавших при музыкальном обществе им. Н. Леонтовича в Винницкой области. Исследована творческая деятельность хоров, выступления коллективов, их репертуар. Осуществлен анализ работы руководителей хоров на протяжении существования коллективов до 1937 года. Обнаружена особенность работы, условия и последствия влияния советской идеологии на творчество хоровых коллективов, существовавших при филиалах в Тульчине, Виннице, Гайсине, Штикове, Зятковцах, Дашеве, Сутисках.

Ключевые слова: хоровая культура Винницкой области, общество имени Н. Леонтовича, хоровое пение, дирижер.

**THE ROLE OF MYKOLA LEONTOVYCH MUSICAL SOCIETY
IN THE DEVELOPMENT OF CHOIR MOVEMENT
IN VINNYTSIA REGION IN THE 1920 YEARS**

The article deals with the specifics of the activities of choir collectives that existed in the M. Leontovych musical society in Vinnytsia region. The creative activity of choirs was explored; bright performances of the groups, their repertoire were described. The author has carried out an analysis of the work of the choirs' leader during the abolition of the collectives until 1937. The peculiarity of the work, conditions and consequences of the influence of Soviet politics on the existence and creativity of choral ensembles existing in the affiliates in Tulchyn, Vinnytsia, Haysyn, Shpykiv, Zyatkiivtsi, Dashev and Sutysky are identified.

So, the whole work of Ukrainian M. Leontovych musical society, the first branches of which became centers in Vinnytsia and Tulchyn, played an important role in activating the choral movement in Ukraine. The representatives of the company started active work on collecting and popularizing the artist's heritage, developing the traditions of choral music in Ukraine. It was M. Leontovych musical society, who acted in the homeland of the composer, played a key role in the formation of modern professional choral performance in Vinnytsia region.

The representatives of Tulchyn branch managed to restore the activity of the amateur chapel founded by M. Leontovych rather quickly. On the basis of the established committee for honoring the memory of composer M. Leontovych on September 19, 1922, a branch of the M. Leontovych Music Society was organized, which could perform various cultural and artistic tasks.

Vinnytsia branch was founded in 1922 and immediately became one of the most active branches. Soon after the establishment of the branch, the question was raised about creating a choir chapel at it. Leontovych mixed choir began its existence in 1922, consisting of 56 people, headed by S. Papa-Afanasopoulo. Leontovych Choral Capella was very active and creative. So, only during 1925 the choir gave over 80 concerts. The repertoire of the choir was quite diverse; it included works by Ukrainian composers, as well as Western European and Russian composers.

At the end of the 1920s, in the Soviet society, witnessed the onset of a totalitarian Stalinist regime, which, from the outset of the next decade, began cruel repressions against all manifestations of Ukrainian culture. In the struggle against Ukrainian culture the authorities stopped the activities of the M. Leontovych Music Society. Most of the leaders and participants of the choir turned out to be repressed by the authorities and could not fully disclose their professional abilities.

Summing up the review of the sociology cultural context of the musical life of Vinnytsia in the first third of the twentieth century, it can be stated that the period, unlike the frontier centuries, was characterized by short democratic changes in the development of the musical culture of the region, which replaced the strict control of all artistic processes from the side of Soviet power.

Despite such difficult circumstances, the activities of the musical groups of Vinnytsia region in the first third of the twentieth century managed to create a distinctive national identity of the musical life of the region.

Keywords: *choral culture of Vinnytsia region, society named after Leontovych, choral singing, conductor.*

Батогранний та різнобарвний образ музичної культури України складається з панорамної низки регіональних культур, кожна з яких, володіючи рисами загальнонаціональними, водночас має характерні особливості, що виділяють її з-поміж інших. Усвідомлення необхідності вивчення образів регіональних культур привело до того, що в останні десятиліття значно активізуються дослідження, присвячені різнобічному вивченню музичної культури регіонів. Предметом таких досліджень постають народнопісенна та інструментальна спадщина, становлення і розвиток музичної освіти, музично-концертне й театральне життя, фестивальний рух та інші аспекти регіональної музичної культури. Окрему групу наукових праць становлять дослідження хорової культури різних регіонів України, в

яких їх автори виокремлюють специфіку хорових традицій Галичини, Закарпаття, Прикарпаття, Буковини, Волині, Поділля, Київщини, Чернігівщини, Слобожанщини та інших регіонів. Проте, попри значну кількість регіональних досліджень української хорової культури, залишається актуальною проблема вивчення хорового музикування на Вінниччині як у специфічному регіоні, що належить до Поділля з його унікальними фольклорними і хоровими традиціями. Усвідомлення особливостей феномену хорової культури Вінниччини на загальнонаціональному тлі постає однією з передумов побудови цілісної картини української музичної культури.

Особливо цікавим періодом в історії хорового мистецтва Вінниччини 1920-ті роки, коли на тлі українізації відбувалися процеси професіоналізації музичного життя регіону. Саме з початком процесів українізації у 1920-х роках значно активізувався в Україні хоровий рух, що привів до виникнення низки аматорських і самодіяльних хорових колективів на Вінниччині. Значну роль у цій справі відіграла діяльність Всеукраїнського Музичного товариства ім. М. Леонтовича, одними з перших філій якого стали осередки у Вінниці й Тульчині.

Окрім питання функціонування таких осередків у різних регіонах України, історію створення та роботи музичного товариства ім. М. Леонтовича розкрито у монографії О. Бугаєвої “Архівна спадщина Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича” [1]. Певною мірою діяльність філій товариства на Вінниччині висвітлено у роботі Л. Семенко “Їх поєднала пісня Леонтовича...” : нариси з історії музичного життя в Україні 1910–1930-х рр.” [13]. Певна інформація про діяльність хорових колективів краю міститься у документах Державного архіву Вінницької області [3–8], Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського [9–10] та пресі зазначеного періоду: “Більшовицька правда” [14], “Музика” [15], “Червоний край” [2]. Проте вони потребують ретельного аналізу й узагальнення, які допоможуть охарактеризувати репертуар хорових колективів, специфіку роботи хормейстерів, визначити роль та місце хорових колективів, що функціонували при філіях Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича, у розвитку хорової культури Вінниччини.

Мета статті – визначити вплив діяльності хорових колективів філій Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича на професіоналізацію хорового мистецтва Вінниччини.

Ще від початку заснування Всеукраїнського комітету по вшануванню пам’яті композитора М. Леонтовича його представники почали збирати та популяризувати спадщину митця, розвивати традиції хорового музикування в Україні. Саме Музичне товариство ім. М. Леонтовича, яке діяло на батьківщині композитора, відіграло ключову роль у становленні сучасного професійного хорового виконавства на Вінниччині. Надалі становлення та діяльність Музичного товариства ім. М. Леонтовича з його численними філіями відбувалися на хвилі піднесення національного мистецтва, створення різноманітних українських літературних угруповань, виникнення значної кількості українських театрів, інтенсивної гастрольної діяльності хорових капел, започаткування традицій національного кінематографа, формування національної композиторської школи, опанування українськими митцями принципами стильових і художніх напрямків образотворчого мистецтва та багатьох інших культурно-мистецьких явищ, що сприяли українському відродженню.

Згідно з матеріалами Інституту рукопису Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського, вже 14 лютого 1921 року в Тульчині розпочала діяти філія Всеукраїнського комітету по вшануванню пам’яті композитора М. Леонтовича [9, арк. 6]. Саме у Тульчині композитор працював з хором жіночого єпархіального училища, а також організував аматорську хорову капелу, багато з учасників якої надалі обрали музику своєю справою життя.

Тульчинську філію очолив товариш Миколи Леонтовича Володимир Шандровський, який першочерговим завданням вважав відновлення діяльності хору, який заснував композитор. Разом зі своїм братом Глібом він був учасником аматорської капели, котру теж створив композитор.

Представники Тульчинської філії зуміли швидко відновити діяльність капели, яка вже у лютому 1921 року виступила на концерті пам’яті композитора з прем’єрою пісні “Смерть”. Відтоді у документах місцевого керівництва колектив іменував Округовою капелю ім. М. Д. Леонтовича при Брацлавському повітовому відділі народної освіти. Проте діяльність колективу було відновлено ненадовго. Згідно з архівними документами, у травні наступного

1922 року голова президії Товариства Ю. Михайлів звернувся до хормейстера І. Чижського з проханням посприяти “тульчанам утворити міцний хор, гідний імені того, хто поклав стільки сил для його розвитку” [9, арк. 5]. Одразу після смерті М. Леонтовича капелу очолив його учень, уродженець Тульчина дев’ятнадцятирічний Микола Покровський, у майбутньому – народний артист України, професор Одеської державної консерваторії, головний диригент і художній керівник Одеського театру опери і балету. Як свідчать спогади М. Покровського, “перший концерт пам’яті М. Леонтовича пройшов з таким успіхом, що нам довелося повторити його кілька разів, бо чимало людей не змогло потрапити на нього” [12, с. 110].

Тульчинська філія постійно зазнавала фінансових труднощів та переживала внутрішні негаразди, внаслідок чого її існування на листопад 1926 року перетворилося на формальність. Тому неминучим постало питання її реорганізації та переобрання президії. У зверненні Товариства ім. М. Леонтовича у Києві до Тульчинської Окрполітосвіти від 30 березня 1927 року йшлося: “Доводимо до Вашого відома, що Ц. (центральний) П. (президії) Муз. Т-ва затвердило протоколи ініціативної групи по утворенню філії Нашого тов-ва в м. Тульчині. Зважаючи на те, що Тульчинська філія молода й не має певної матер’яльної бази для розгортання роботи в плані музичному, Ц. П. просить Вас підтримати філію всіма можливими для Вас заходами в її роботі” [7, арк. 205]. Цього разу головою Тульчинської філії став викладач кооперативного та педагогічного технікумів Родіон Скалецький, а членами президії Д. Клевчук, Н. Перовський, П. Савицький [10, арк. 10].

З ініціативи Тульчинської філії та Окружної політосвіти у Тульчині було організовано оркестрову (13 осіб) і хорову (45 осіб) капели. Першу очолив лектор педагогічного технікуму Д. О. Клевчук, а хоровим колективом керував Р. А. Скалецький. У березні 1927 року було також розпочато організацію драматичної студії.

Першими виступами хорової капели стали концерти на честь відзначення роковин смерті Т. Шевченка та річниці Лютневої революції. З протоколу засідання правління Тульчинської філії від 6 березня 1927 року відомо, що до репертуару цих концертів увійшли пісні “Заповіт”, “Думи мої”, “Сон”, “Трими трими, могутна пісне”. Також було вирішено влаштувати платний концерт для поповнення матеріального фонду Філії, в репертуарі якого були “Революційний марш”, “Тігн робітників і селян”, “Пісня кузні”, “Марш Червоної армії” та інші твори [7, арк. 623].

Для реалізації поставлених перед хоровим колективом завдань запланували концертні подорожі. До літа 1927 року набір виконавців до капел тривав. Та вже 15 квітня цього ж року капели розпочали подорожі найближчими селами, містечками і цукроварнями округи “для влаштування зразкових вистав революційного та побутового репертуару” [8, арк. 327]. Концерти були як платними (для покриття видатків на дорогу), так і безкоштовними. Протягом травня-червня 1927 року капели дали концерти в Тульчині, Гайсині, Крижополі, Капустянах і Брацлаві [8, арк. 50].

Незважаючи на матеріальні труднощі, капела під керівництвом Р. Скалецького активно концертувала до листопада 1932 року, поки її керівника не заарештували за підозрою в так званому українському буржуазному націоналізмі. Після його арешту і заслання колектив очолив Мефодій Гриневич – викладач співів Тульчинської педагогічної школи, – який зумів зберегти належний виконавський рівень хору. “Однак використати можливості капели у повному обсязі було вже неможливо: більшу частину репертуару склали твори про Сталіна, революційні марші та розважальні пісні з кінофільмів. Проте, віддаючи шану традиції, в останньому відділі концертів виконувалися і народні пісні: “Коли б мати не біла”, “Коло млина на калині”, “Віють вітри”, “Кучерява Катерина”, “А мій милий умер”, “Крига кригу серед білу” та інші” [13, с. 21]. Програму кожного концерту керівник був змушений узгоджувати з інспектором районного відділу народної освіти. М. Гриневича спіткала доля, подібна до долі Р. Скалецького: його було заарештовано 1938 року й засуджено до шести років ув’язнення. Після нього капелу очолив місцевий комсомольський активіст, співак Борис Воскобойнік. Його керівництво ознаменувалося повним занепадом капели, що почала виконувати тільки функції районної агітаційної бригади [11, с. 17].

Вінницька філія була заснована 1922 року й одразу стала одним з найактивніших осередків Товариства ім. М. Леонтовича в Україні. 29 травня відбулися збори ініціативної групи, яка обрала тимчасову президію філії. До неї увійшли випускник Одеської консерваторії, диригент, директор музтехнікуму Овсій Маркович Губерман, працівник Вінницького статистичного бюро Іван Павлович Вікул і літературний співробітник редакцій вінницьких газет Віктор Іванович Маньківський [10, арк. 2]. Невдовзі, 20 липня цього ж року, відбулися перші загальні збори членів філії, де було обрано постійну президію, яку очолив Сергій Юрійович Папа-Афанасопуло [1, с. 285]. Засідання президії відбувались у приміщенні редакції газети “Червоний край”, яка фактично стала періодичним виданням філії, постійно висвітлюючи її діяльність.

Одразу ж після заснування філії виникло питання про створення при ній хорової капели. Вже у 1922 році на базі Художньої капели Давидовського було створено мішаний хор ім. М. Леонтовича з 56 осіб, який очолив С. Папа-Афанасопуло [4, арк. 39].

Згідно зі статутом і планом роботи Державної капели ім. М. Леонтовича, метою діяльності колективу було “розповсюджувати найкращі зразки української народної хорової пісні в художньому виконанні, сприяти розвиткові у слухачів естетичного почуття та любові до своєї рідної пісні, ... збирання на території Поділля найкращих зразків народних мелодій, запис їх, аранжування та виконання їх” [4, арк. 38]. Програма роботи капели охоплювала періодичні виступи у театрах і робітничих клубах, поїздки на периферію Вінниччини “з метою давати низку концертів по селах, цукроварнях, повітових містах для селян і робітників” [4, арк. 38]. Протягом 1922 року капела підготувала концертну програму з творів М. Леонтовича. В архівних документах є інформація про концерти капели у 1922–1924 роках на сценах Вінниці, Жмеринки, Немирова, Літина, Сутисок, Луки-Мелешківської для майже 34-х тисяч краян [3 арк. 104].

Свою діяльність капела змушена була постійно узгоджувати з органами місцевої влади, а з кожного платного виступу державі сплачували податки. Дотацій від місцевої влади колектив не отримував, проте часто працював на її вимогу. Так, 2 березня 1925 року було влаштовано концерт революційних пісень “Жовтень у музику!”, на якому виконано і твір С. Папа-Афанасопула “Не треба сліз!” [2, с. 4]. Проте, за свідченням кореспондента газети “Червоний край” (Віктор Маньківський. – *Прим. автора*), публіка до виступу поставилася скептично [2, с. 4]. Варто зазначити, що Музичне товариство ім. М. Леонтовича у жовтні 1924 року змушено було декларувати ідею “Жовтень у музику!”, тому діяльність капели в цей період була дуже заідеологізованою. Саму ж капелу на певний період було перейменовано у “Першу робітничо-селянську капелу на Поділлі ім. Леонтовича”.

Як свідчать звіти про репертуар капели, у 1925 році він налічував понад 120 творів. Найбільшу частку з них становили твори українських композиторів М. Лисенка, М. Стеценка, М. Леонтовича, Я. Степового, Ф. Акименко, П. Козицького, М. Вериківського, О. Кошиця, А. Вахнянина, С. Людкевича. Виконувала капела й твори свого тодішнього керівника С. Папа-Афанасопула та його попередника Г. Давидовського. Західноєвропейська і російська музика була представлена хорами Ф. Шуберта, Р. Шумана, С. Танєєва, Дж. Россіні, Ш. Гуно [3, арк. 103–104].

На початок березня 1925 року капела дала понад 80 концертів, проте у місцевій пресі така цифра була сприйнята з певною долею іронії: “Коли б це була 80-та вистава “Баядерки”, то день 2 березня 1925 року можна було б назвати “культурним святом” Політосвіти і Рабмісу. На жаль, це була не “Баядерка” і навіть не концерт Пепі Ліпман, а тільки... 80-й концерт Капели ім. Леонтовича...” [2, с. 4].

Скепсис зі сторони критики, матеріальні труднощі (всі філії Товариства імені М. Леонтовича і колективи при них було знято з державного фінансування), боротьба з “церковщиною”, а згодом і від’їзд С. Папа-Афанасопула з Вінниці, якого звільнили з посад керівника капели та голови президії філії товариства імені М. Леонтовича) лише пришвидшили кризу в капелі. Незважаючи на те, що у жовтні 1926 року колектив знову було взято на державне утримання, його активна діяльність поступово згасала. Під керівництвом хормейстера В. Філіповського було підготовлено нову програму “жовтневих” пісень

радянських композиторів, з якою капела виступила у Вінниці, Степанівці, Немирові та інших містечках округи [15, с. 72]. З від'їздом із Вінниці Б. Левитського капела стала працювати як самодіяльний хоровий ансамбль без диригента.

Лише восени 1932 року, після майже п'яти років самодіяльного функціонування, на посаду диригента Вінницької капели було запрошено М. Гайдая, який зумів активізувати та знову професіоналізувати її роботу. В цей період колектив працював, здебільшого, як агітбригада, виступаючи на підприємствах міста і регіону. У хроніці газети "Більшовицька правда" зазначено, що за дванадцять років свого існування "капела дала 860 концертів, 90 відсотків яких неплатні, зробила 22 концертні подорожі поза межі Поділля, провела 367 виїздів до сіл, військових таборів і цукроварень" [14].

Після від'їзду з міста М. Гайдая капелу очолив О. Раїнський, який також доклав чимало зусиль для розвитку колективу. Місцева преса відзначала зростання професійного рівня капели.

Незважаючи на це, "національно-просвітницька діяльність капели, задля якої вона створювалась, була цілковито зведена нанівець. Основними досягненнями хору в середині 1930-х років стали виїзди з "ідеологічно-вірним" репертуаром на посівні та жнива, а також агітаційні "культвилазки" в межах різних пропагандистських заходів" [11, с. 16]. Проте й вони не врятували капелу імені Леонтовича від звинувачення її та окремих співаків у націоналізмі й інших відхиленнях від офіційного курсу влади. Усвідомлюючи можливі репресивні наслідки такого цюкування у пресі, О. Раїнський залишив Вінницю, а вже на початку 1937 року під приводом створення обласної філармонії рештки хорової капели ім. Леонтовича об'єдналися з низкою інших колективів, вливаючись у філармонію.

Вінницька капела ім. М. Леонтовича була далеко не єдиним хоровим колективом у філії. У 1925 році членами Вінницької філії стали Ново-Гребільський селянський хор імені М. Леонтовича і Робітничий хор при клубі "Червоний Жовтень" залізничної станції Вінниця. У Гайсинському осередку Вінницької філії діяли Брацлавське співоче товариство імені М. Леонтовича та Збірна Ініціативна Робітничка Капела ("Зірка"). У містечку Шпиків існував Хор імені М. Леонтовича Тульчинського округу при Державній цукроварні. Його керівником був композитор і диригент Ярослав Вітошинський. Цей колектив діяв нетривалий час – близько шести місяців, проте він провів вісім концертів у навколишніх селах, під час яких звучали твори М. Леонтовича, Я. Степового, К. Стеценка, М. Вериківського. Хорові колективи було організовано також у Зятківцях, Дашеві, Сутисках та інших містечках Вінниччини.

З ініціативи й за сприяння Правління Вінницької філії Музичного товариства ім. М. Леонтовича в останній тиждень листопада 1927 року було організовано "Свято музики" при політосвіті в м. Вінниця, у межах якого один день було присвячено пам'яті М. В. Лисенка з нагоди п'ятнадцятиріччя з дня смерті композитора. Також було затверджено проект організації у місті крайових дворічних диригентських курсів ім. 10-ї річниці Жовтневої Революції. Проект представив член Правління О. Губерман. Згідно з проектом, навчальний план диригентських курсів передбачав 651 навчальну годину. Метою курсів був випуск "для периферії кваліфікованої сили", адже дуже гостро відчувалася "потреба в кваліфікованій диригентській та капельмейстерській силі..., особливо на селі", а "вдала постановка диригентської та капельмейстерської роботи на периферії безперечно внесе свіжу й надто потрібну течію в політосвітню роботу на периферію" [5, арк. 243].

Проте наприкінці 1920-х років у радянському суспільстві спостерігаємо наступ тоталітарного сталінського режиму, який від початку наступного десятиліття розпочав жорстокі репресії стосовно усіх проявів української культури. Процес українізації було згорнуто, а на зміну вільного розвитку мистецтва приходить створення творчих спілок, представники яких змушені працювати тільки в руслі сумнозвісного методу соціалістичного реалізму. В боротьбі з процесами українізації влада припинила діяльність Музичного товариства імені М. Леонтовича.

Знищення у 1930-х роках української мистецької і наукової інтелігенції стало трагічним апофеозом діяльності більшовицької влади. Постраждали від репресій і представники подільської інтелігенції. Не обійшла трагічна доля й членів Тульчинської та Вінницької філій Музичного товариства імені М. Леонтовича. До заслання були засуджені керівники

Тульчинської капели Р. Скалецький і гайсинського хору “Зірка” Д. Балацький. Керівник Тульчинської капели у 1934–1938 роках М. Гриневич був засуджений до шести років ув’язнення (подальша його доля невідома). Проти вчителя Вінницької школи № 21, баритона капели імені М. Леонтовича Б. Родкевича було сфальсифіковано так звану “справу Родкевича”, за якою 9 квітня 1938 року розстріляли його, а також хористів Вінницької капели Леонтовича А. Богуцького, Ф. Величка, П. Гладкого, І. Ковернева, В. Постолювського, О. Свідзінського, М. Шимка [6, арк. 34]. Одного із засновників Вінницької філії І. Вікула у 1931 році було засуджено до семи років ув’язнення, після чого його доля залишається невідомою. Кілька разів до трьох років заслання до Казахстану та п’яти років ув’язнення на Колімі було засуджено диригента Вінницької капели (1925–1926) Ю. Кондрачука. Його наступника на цій посаді (1927–1928) Б. Левитського звинуватили у шпигунстві на користь Німеччини і стратили у 1937 році. В. Філіповського, який керував Вінницькою капелою у 1926–1927 роках, було розстріляно у 1938 році. Керівника Вінницької капели імені М. Леонтовича (1921–1925) С. Папа-Афанасопула у 1937 році заслано до Казахстану, а після відбуття терміну покарання він так і не отримав дозволу повернутися в Україну. Розстріляно у 1938 році за “справою диригентів” і керівника Вінницької капели ім. М. Леонтовича (1933–1936) О. Раїнського. Ф. Самутіна, який брав активну участь в організації діяльності Вінницької хорової капели, також було розстріляно. Як бачимо, майже всі диригенти Вінницької капели (крім М. Гайдая), виявилися репресованими і не змогли в усій повноті розкрити свої професійні здібності.

У результаті систематизації та аналізу матеріалів з періодичних видань й архівних документів про діяльність хорових колективів, створених при філіях Музичного товариства імені М. Леонтовича на Вінниччині, можна прийти до висновку, що саме вони виступили рушійною силою у процесах професіоналізації хорового мистецтва краю. Провідну роль відіграла створена у 1928 році Округова капела імені М. Леонтовича. Аналіз її репертуару свідчить про прагнення охопити всі хорові жанри. Незважаючи на те, що радянська ідеологія потребувала в репертуарі насамперед революційних пісень, колектив виступав і популяризатором української народної пісні та оперної класики. Так, лише на одному зі своїх перших виступів Округова капела імені М. Леонтовича представила програму з хорових фрагментів опер Е. Направника “Нижегородці”, М. Римського-Корсакова “Царева наречена”, С. Рахманінова “Алеко”. Значну частину репертуару становили й хорові полотна зарубіжних композиторів різних національних та історичних стилів.

Окрім активної концертної діяльності, при хорах філій Музичного товариства імені М. Леонтовича (Тульчинської, Вінницької, Гайсинської) було створено осередки підготовки співаків, з яких вийшла когорта хормейстерів, що в майбутньому стали засновниками багатьох самодіяльних і професійних хорів Вінниччини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бугаєва О. В. Архівна спадщина Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича : [монографія] / О. В. Бугаєва. – НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; [наук. ред. В. М. Даниленко]. – Київ : НБУВ, 2011. – 387 с.
2. В. М. Концерт капели ім. М. Леонтовича / В. М. // Червоний край. – 1925. – 4 берез. – С. 4.
3. Державний архів Вінницької області (ДАВО), ф. Р-254. Подільська Губернська інспектура народної освіти Подільського губернського виконавчого комітету Ради робітничих, селянських та червоноармійських депутатів, м. Вінниця, 1919–1925 рр., оп. 1, спр. 129. Протоколи засідань колегії подотдела искусств губполитпросвета. Доклад по отделу искусств Каменецкого политпросвета. 15 марта 1925 г. – 28 апреля 1925 г. – 129 арк.
4. Державний архів Вінницької області (ДАВО), ф. Р-254. Подільська Губернська інспектура народної освіти Подільського губернського виконавчого комітету Ради робітничих, селянських та червоноармійських депутатів, м. Вінниця, 1919–1925 рр., оп. 1, спр. 632. Протоколи засідань колегії подотдела искусств губполитпросвета. Доклад по отделу искусств Каменецкого политпросвета. 29 октября 1921 г. – 17 января 1922 г. – 46 арк.
5. Державний архів Вінницької області (ДАВО), ф. Р-256. Вінницька окружна інспектура народної освіти Вінницького окружного виконавчого комітету Ради робітничих, селянських

- та червоноармійських депутатів (окрнаробраз), оп. 1, спр.706. Протоколи нарад методичного осередку Вінницького окружного відділу політосвіти, політосвітніх робітників районів, відомості про склад, квартальні плани, відчити про роботу, анкети обстеження райсельбудів та хат-читалень 16 січня 1926 р. – 23 грудня 1927 р. – 246 арк.
6. Державний архів Вінницької області (ДАВО), ф. Р-6023. Колекція фільтраційних, слідчих та наглядових справ переданих СБУ у Вінницькій області, оп. 4, спр. 6346. Карна справа на Р. Скалецького. – 44 арк.
 7. Державний архів Вінницької області (ДАВО), ф. Р-847. Тульчинська окружна інспектура народної освіти Тульчинського окружного виконавчого комітету Ради робітничих, селянських та червоноармійських депутатів. 1922–1930 рр., оп. 1, спр. 46. Тульчинская окружная инспектура народного образования (Приказы по инспектуре, переписка с Народным комиссариатом просвещения, райисполкомами и др. учреждениями об организации учебно-воспитательной работы в школах, укомплектовании учителями и оборудовании школ; списки, заявления и удостоверения учителей) 11 декабря 1926 г. – 27 июля 1927 г. – 722 арк.
 8. Державний архів Вінницької області (ДАВО), ф. Р-847. Тульчинська окружна інспектура народної освіти Тульчинського окружного виконавчого комітету Ради робітничих, селянських та червоноармійських депутатів. 1922–1930 рр., оп. 1, спр. 83. Тульчинская окринспектура наробраза 15 июня 1928 г. – 31 декабря 1929 г. – 854 арк.
 9. Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського (ІР НБУВ), ф. 47. № 8. Особовий склад Комітету пам'яті М. Леонтовича за 1921 р.– 18 арк.
 10. Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського (ІР НБУВ), ф. 50. Анкети та заяви про вступ у члени Музичного товариства ім. Леонтовича Вінницької філії. 14 – 15 квітня 1925 р, № 535. Документи про заснування та діяльність Подільської філії Музичного товариства ім. Леонтовича. – 96 арк.
 11. Історія Тульчинської хорової капели ім. М. Д. Леонтовича / [авт.-уклад. В. А. Святелик]. – Тульчин : Райдрук., 1990. – 20 с.
 12. Покровський М. Д. З сторінок минулого / М. Д. Покровський // Микола Леонтович : Спогади. Листи. Матеріали / [упоряд., прим. та комент. В. Ф. Іванова]. – Київ, 1982. – С. 107–111.
 13. Семенко Л. І. “Їх поєднала пісня Леонтовича...” : нариси з історії муз. життя в Україні 1910–1930-х рр. / Л. І. Семенко. – Вінниц. обл. краєзнав. музей – Вінниця : [Едельвейс і К], 2007. – 248 с.
 14. Хроніка // Більшовицька правда. – 1932. – 10 листоп.
 15. Хроніка // Музика. – 1927 – № 1. – С. 72.

REFERENCES

1. Buhaieva, O. V. (2011). *Arkhivna spadshchyna Muzychnoho tovarystva imeni M. D. Leontovycha. Monohrafiia* [Archival heritage of the M. Leontovych Musical Society named. Monograph], Kyiv, V. Vernadsky National Library of Ukraine, V. M. Danylenko (Ed.). (in Ukrainian).
2. V. M. (1925) Concert of the M. Leontovych Chapel. *Chervonyi kraj* [The red land], March 4, p. 4. (in Ukrainian).
3. *Derzhavnyi arkhiv Vinnytskoi oblasti (DAVO)* [State Archive of Vinnytsia Region], fund R-254. Podillya Provincial Inspectorate of Public Education of the Podillya Provincial Executive Committee of the Workers, Peasants and Red Army Deputies Council, Vinnytsia, 1919–1925, des. 1, case 129. Minutes of meetings of the board of the sub-division of the arts of the gubpolitprosvet Report on the department of arts of Kamyanets political education. March 15, 1925 – April 28, 1925, 129 p. (in Ukrainian).
4. *Derzhavnyi arkhiv Vinnytskoi oblasti (DAVO)* [State Archive of Vinnytsia Region], fund R-254. Podillya Provincial Inspectorate of Public Education of the Podillya Provincial Executive Committee of the Workers, Peasants and Red Army Deputies Council, Vinnytsia, 1919–1925, des. 1, case 129. Minutes of meetings of the board of the sub-division of the arts of the gubpolitprosvet

- Report on the department of arts of Kamyanets political education, October 29, 1921 – January 17, 1922. – 46 p. (in Ukrainian).
5. *Derzhavnyi arkhiv Vinnytskoi oblasti (DAVO)* [State Archive of Vinnytsia Region], fund R-256. Vinnytsya District Inspectorate of Public Education of Vinnytsia District Executive Committee of the Workers, Peasants and Red Army Deputies Council, des. 1, case 706. Protocols of the meetings of the methodical center of the Vinnytsia district department of political science, polytechnic workers of the districts, information about the composition, quarterly plans, report on the work, questionnaires for the survey of district buildings and reading-houses, January 16, 1926 – December 23, 1927, 246 p. (in Ukrainian).
 6. *Derzhavnyi arkhiv Vinnytskoi oblasti (DAVO)* [State Archive of Vinnytsia Region], fund R-6023. Collection of filtration, investigation and supervisory cases transferred to the SBU in Vinnytsia region, des. 4, case 6346. Criminal case of R. Skaletskyi, 44 p. (in Ukrainian).
 7. *Derzhavnyi arkhiv Vinnytskoi oblasti (DAVO)* [State Archive of Vinnytsia Region], fund R-847. Tulchyn District Inspectorate of Public Education of Tulchyn District Executive Committee of the Workers, Peasants and Red Army Deputies Council. 1922–1930 des. 1, case 46. Tulchyn district public education inspectorate (Inspection orders, correspondence with the People's Commissariat of Education, district executive committees and other institutions on the organization of educational work in schools, staffing teachers and equipment schools; lists, statements and certificates of teachers) December 11, 1926 – July 27, 1927 year. 722 p. (in Ukrainian).
 8. *Derzhavnyi arkhiv Vinnytskoi oblasti (DAVO)* [State Archive of Vinnytsia Region] fund R-847. Tulchyn District Inspectorate of Public Education of Tulchyn District Executive Committee of the Workers, Peasants and Red Army Deputies Council. 1922–1930 des. 1, case 83. Tulchyn environmental survey on June 15, 1928 – December 31, 1929. – 854 p. (in Ukrainian).
 9. *Institut rukopysu Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. V. Vernadskoho (IR NBUV)*, [Institute of Manuscript of the V. Vernadsky National Library of Ukraine], fund 47, no. 8. Personnel of the Committee of Memory of M. Leontovich for 1921, 18 p. (in Ukrainian).
 10. *Institut rukopysu Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. V. Vernadskoho (IR NBUV)*, [Institute of Manuscript of the V. Vernadsky National Library of Ukraine], fund 50. Application forms and applications for membership in the members of the Leontovych Musical Society. Vinnytsia branch. April 14 – April 15, 1925, no. 535. Documents on the establishment and activities of the Podillya branch of the Leontovych Music Association, – 96 p. (in Ukrainian).
 11. Sviatolyk, V. A. (1990). *Istoriia Tulchynskoi khorovoi kapely im. M. D. Leontovycha* [History of the M. Leontovych Tulchyn Choir], Tulchyn, Raidruk. (in Ukrainian).
 12. Pokrovskyi, M. D. (1982). From the pages of the past, *Mykola Leontovych : Spohady. Lysty. Materialy* [Mykola Leontovych : Memoirs. Letters. Materials], Kyiv, pp. 107–111. (in Ukrainian)
 13. Semenko, L. I. (2007), *"Ikh poiednala pisnia Leontovycha..." : narysy z istorii muz. zhyttia v Ukraini 1910–1930-kh rr.* [They were joined by Leontovich's song... essays on the history of musical life in Ukraine 1910–1930 years], Vinnytsia, Regional Linguistic Museum of Vinnytsia. (in Ukrainian).
 14. Khronika (1932). *Bilshovytska pravda* [The Bolsheviks true], November 10. (in Ukrainian).
 15. Khronika (1927). *Muzyka* [Music], no. 1, p. 72. (in Ukrainian).

УДК 7.071

Іван Чупашко

ДИРИГЕНТСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

У статті досліджено проблематику диригентської майстерності, пов'язану із практичними навиками випускників вищих навчальних музичних закладів. Охарактеризовано